

mi igazítani valót nem találtam benne. Most adom ki legépeletetni s két héten belül a Dékán úrnál lesz. Aránylag elég hosszú, 2-3 folytatás lesz belőle. Ez a készülő könyv teljes első része.

Javulásomat a kolozsvári orvos teljesen kielégítőnek találta, egészen fellillanyozott biztatásával. De azért még mindig nagyon gyenge vagyok, lázam is van állandóan.

A régi szeretettel üdvözli

Balázs Ferenc

Cheia, jud. Turda

1936. május 14.

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

A FEGYELEM FONTOSSÁGA EGYHÁZI ÉLETÜNKBEN

1. A fogalom meghatározása

A fogalomnak kettős jelentése van: a. jelenti bizonyos viselkedési szabályok fenntartását megfelelő büntetések erőszakos ráhatásán keresztül; b. az egyének ránevelését arra, hogy a megadott szabályok betartása által irányítsák viselkedésüket.

Amikor egyházi fegyelemről beszélünk, sajnos, hajlamosak vagyunk mindjárt az elsőre gondolni a két jelentés közül. Az igaz, hogy az egyháznak kezdettől fogva rá kellett kényszerítenie tagjaira bizonyos szabályokat, máskülönben elveszítette volna sajátosságát és a misszióra képtelen lett volna.

Történelme folyamán az egyház, némelykor, nagyon szigorúan vette a fegyelmet és még a polgári hatóságokat is igénybe vette a szabályokra való rákényszerítésben. Napjainkban a szigorú fegyelem, amelyet valamikor kieroszakoltak, nem gyakorolható, sőt nem is kívánatos. Mindazonáltal a fegyelem hiánya nagymértékben a közömbösségnek tudható be.

Az egyházi fegyelemnek sose szabad erőszakosnak lennie. Az egyháznak helyet kell biztosítani tagjai között a „gyengéknek” is, ahogyan Pál apostol nevezi őket, és céljának kell tekintenie fenntartásukat vagy éppen megerősítésüket. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a szabályokat gyengíteni kell, hanem inkább, ha bármit is teszünk, annak célja a megbékélés kell legyen, és azoknak a rehabilitációját, kell szolgálnia, akik valamilyen formában megsértették a közösséget. Ebben az esetben a fegyelem, mint bizonyos szabályok betartása, átmegy egy másik, még fontosabb formába, nevezetesen olyan fegyelembe, amelynek célja a tanítványság kialakítása és annak képzése a keresztény élet erkölcsi követelményeiben.

2. Fegyelem a Bibliában

Az egyházfegyelem bibliai alapjai döntő fontosságúak az egész kérdés vizsgálatára nézve. Minden egyház, mely erre vonatkozó szabályokat hozott,

alapként azokra a rendelkezésekre, ill. szempontokra szokott hivatkozni, amelyeket ebben a tekintetben a Biblia tartalmaz.

Az egyházi fegyelem mindig a keresztyény anyaszentegyházhoz tartozott és az egyház sohasem volt fegyelem nélkül. Mondhatni, az egyház, mint közösség létrejöttének és fennállásának egyik fontos tényezője a fegyelem. Az Ószövetségben ez a fegyelem azon épül fel, hogy Isten a maga népét szentnek akarja. Isten szentsége követeli, hogy a nép is szent legyen (3Móz 19,2), magát Isten népének tartsa, Isten akaratához alkalmazkodjék és annak engedelmeskedjék.

A fegyelmezés mértékét a Törvény szabja meg, közelebbről a Tízparancsolat. Az kerül fegyelmezés alá, aki Isten törvényének ellenszegül. Nemcsak az egyén, hanem az egész nép is a fegyelmezés tárgya lehet. Így például az egész nép áll e fegyelem alatt a pusztai vándorlás idején zúgolódása, hálványimádása és hűtlensége miatt; a fegyelem vesszeje éri a királyokat, de kiterjeszti hatókörét a papokra is, akik pásztorokként a rájuk bízott népet nem Isten akaratára szerint legeltették s visszaéltek azzal a megbízással, amit kaptak; de a prófétákra is, akik a saját álmaikat beszélték Isten üzenete helyett (Jer 3,23).

Újszövetségi értelemben a fegyelem lényege a figyelem, azaz hallgatás, rá-hallgatás Isten üzenetére. De valójában a hívó élet eredete, tartalma és célja nem más, mint ráhallgatás az evangélium tanítására. „A hit hallásból van, a hallás pedig Isten igéje által”, mondja az apostol. Az egyházi fegyelemben tehát döntő szerepe van a tisztán és alkalomszerűen jól hirdetett evangéliumi tanításnak.

De hogy a kérdés újszövetségi vetületét jobban megértjük, az egyház lényegének meghatározásából kell kiindulnunk. Nem az egyház eszményi lényegéből, az ún. láthatatlan egyház meghatározásából, hanem a bibliai, tapasztalati, valóságos lényegéből, ahogy erről az Újszövetség beszél.

Az 1Kor 12. fejezetben azt a megdöbbentő állítást találjuk, hogy a keresztyények sokasága egy test, de nem valami emberi test, csak pusztán, a földi testületek hasonlóságára, hanem Krisztus teste. Pál más helyen Krisztus testéről azt mondja, hogy „mysterion”, azaz titok, ami csak hittel felérhető és megközelíthető valóság. Ez a sokféle tagú és szolgálatú test s ennek a testnek harmonikus, ellentéteivel és hiányaival egymásra utalt, egymást kiegészítő közössége, az egyház. A sokféle tag között vannak olyanok, akiket az egyház Ura az egyház életének és rendjének érdekében különböztet meg a szolgálatokban: apostolként, prófétaként, tanítóként és így tovább. Tovább, mert az Újszövetség más helyein szó van még diakónusokról, presbiterekről, püspökökről, evangélistákról. Az apostol azonban erősen kihangsúlyozza az ajándékok különbsége mellett a szolgálat egységét is. Az egész Korinthusi levél egyetlen nagy figyelmeztetés az egyház fegyelmezett egysége érdekében, mert nincs veszedelmesebb dolog, amikor egy önmagában „lelki ajándék” elkülönül a többitől, s magát tartja a legfontosabbnak, és ezzel felborítja az egyház életének belső egyensúlyát.

Vagy vegyük az egyháznak egy másik képét, azt hogy az egyház ház. A ház szónak kettős bibliai értelme van: jelent épületet is, de családi közösséget

is. Sem ház nem épülhet, sem család nem maradhat élethen tervszerűség és rend, s mondjuk így: fegyelem nélkül.

3. A reformáció álláspontja

A fegyelmezésnek szeretetben és nem túl szigorúan kell végbemennie, hogy a lelkek megtérjenek, nem pedig elidegenedjenek az egyháztól, olvassuk az egyik korabeli írásban. A fegyelmezés tehát sohasem szolgálhatja egyes hatalmi tényezők uralmának, hanem csak az evangéliumban foglalt Isten akaratának uralmát. A fegyelem szigorúságát sohasem befolyásolhatják a közállapotok, amelyeknek romlottsága kíméletlenebb módját kívánja meg az egyház tisztító munkájának, határozottabb szembenállást a bűn minden formájával, de ugyanakkor hangsúlyozását annak, hogy mindez nem emberi uralomért, hanem Isten uralmáért történik.

A fegyelemről szóló fejtegetésekben meg kell látnunk a pásztori vonatkozásokat. A fegyelmezésben a lelkek megnyerése, az evangélium hirdetése, a bűnbánatra való felhívás, a gyengék támogatása nélkülözhetetlen és ennek elmulasztásáért az egyház és annak szolgálói felelősek Isten előtt. Az igazi egyházfegyelem alapja az igazi pásztori nevelés és a munka. A fegyelem második részét az egyházi szolgálattal szembeni gyakorlat iránti fokozott érdeklődés képezi. Az egyházi szolgálatokat sem szigorúbb, sem enyhébb fegyelem nem illeti meg, mint mást, megbízatásuk eredetét tekintve, mert éppen olyan tagjai az egyháznak, mint a többiek. De a fegyelmezés rájuk nézve szigorúbb a felelősségnél fogva, ami a vállukon van. „Ezért úgy illik, hogy a népet emberie-sebb és tágabb fegyellemmel igazgassák, a papok élesebb bírálatot gyakoroljanak maguk között, s magukkal szemben kevésbé legyenek elnézőek, mint másokkal szemben”. Nem a szabályok szigorúbb voltában, nem az eljárásban, vagy a büntetés súlyának növelésében van tehát a mód, ahogyan az egyházi szolgálók fegyelmezése megoldható, hanem abban, hogy a nagyobb felelősség meglátásával és megélésével saját maguk alkalmazzák magukra a fegyelem igáját.

4. Az egyházfegyelem szempontjai

Ha az egyházfegyelem kérdése az egyház életének a kérdése, akkor hozzátartozik ahhoz a körhöz is, amelyet a teológia feladata vizsgálni és irányítani. A fegyelem kérdésének teológiai szempontjai azt mutatják, hogy e kérdés nem választható el az egyház lényegétől, annak hitelvi megalapozásától.

A teológiai szempontok kihangsúlyozásával azonban nem állíthatjuk, hogy a fegyelemnek jogi szempontjai nem volnának. A jogi szempontok kétségbevonása vagy tagadása szükségképpen két nehézséget jelentene: 1. Azt, hogy az egyházban tagadnunk kellene, a jogi szempontok létezését. Ez az egyház fogalmának teljes félreértéséhez vezetne, ha tagadnánk, hogy az egyház a maga szervezetében jogi formákhoz és munkájában szociális feltételekhez is kötve van. 2. Az egyház munkája elveszítené tartó gerendázatát s a fegyelem kérdésében is elveszítené a munka rendjét és szilárdságát. Az egyház jogi élete, szociális rendjének szabályozása, a fegyelmezés kérdésében is jelentős és nélkülözhetetlen.

Mégis világosan érezhető, hogy ha elvileg nem is, de gyakorlatilag állandóan kiütközik az ellentét, amely az egyház lelkisége, lényege és azon kötött jogi keretek között felmerül, amelyben az egyház él. Ez az ellentét nemcsak azt mutatja, hogy az egyház nem élhet egy bizonyos rend és szervezet s a vele együtt járó szabályozások nélkül, hanem mutatja azt is, s talán innen lehet a legjobban megérteni a helyzetet, hogy az egyház magában hordja azt a lehetőséget, ami az egyik oldalon lényege, tiszta lelkisége, a másik oldalon a társadalmi közegben való életének a következménye.

Ebből a kettősségből származó feszültségnek legdöntőbb pontja, ahol ez a legvilágosabban látszik, éppen az egyházfegyelem kérdése. Ha ezt a kérdést egyszerűen az egyház lelki oldala felől közelítenénk meg, akkor az egyháznak a fegyelmezésben csak a rábeszélés, és meggyőzés eszközei állnak rendelkezésre, vagyis az egyház mindenki személyes és magánügyének tekintené azt. Ha csak jogi és szociális oldalról néznénk, akkor elkerülhetetlen lenne a lelkiismeret feletti jogi bíraskodás bekövetkezése. Mindkét esetben a lényeg esnék áldozatul.

A kérdésnek van azonban egy harmadik dimenziója is, s ez a pásztoráció, a lelkigondozás. Az, hogy a fegyelmezés kérdése elsősorban pásztori kérdés, azt jelenti, hogy bár eljárási formáit szabályozza az egyház szervezett élete, s ez tulajdonképpen eszköz arra, hogy az egyházban lévő tagokat az evangélium igazságával táplálni és vezetni lehessen. Benne nem annyira a szervezett eljárás, mint inkább az a pásztori tevékenység nyilvánul meg, ami az egész munkát pedagógiává vagy helyesebben prédikálássá teszi. Ez a pásztori munka abból indul ki, hogy az egyház az evangéliumot, mint Isten akaratának foglalatát nemcsak az istentiszteleten hirdeti, nemcsak tanítja azt a vallástanítás és a valláserkölcsei nevelés útján a gyermekeknek, nemcsak megvalósítani törekszik a maga mindennapi szervezett életében, hanem bekapcsolja ebbe a tevékenységbe mind az egyéneket, mind a csoportokat, akik az élet különböző változataiban találkoznak vele. Ez a terület a pásztoráció területe, amelyhez az egyes ember és a gyülekezet egészének gondozása, de az anyaszentegyház kérdései is tartoznak.

Az egyházi fegyelem egésze, de magának a fegyelmező munkának a sorsa, sikere és jövője függ tehát attól, hogy látjuk-e világosan benne a pásztori vonást, vagy sem. Ha valahová, ide illik az apostoli intés: „Minden dolgotok szeretetben menjen végbe”.

5. A fegyelem gyakorlása

Most arra a kérdésre kell figyelni, hogy miként kell gyakorolni az egyházi fegyelmezés munkáját, milyen módon érvényesül, ez a tevékenység az egyházban és a gyülekezetben.

A legelső kérdés tisztáznunk azt a különbséget, ami a fegyelem és a fegyelmezés munkája között van. Legtöbbször ezt a két kifejezést váltogatva használják, s ez az oka sokszor annak, hogy a gyakorlás kérdésében is bizonytalanság áll elő. Meg kell ugyanis különböztetnünk a fegyelmet, amely az egyháznak az az állapota, amikor benne minden ékesen és szép renddel folyik, és a fegyelmezést, amely egy eszköz arra a rendet és egységet az egyház által

fenntartsa és megőrizze. Az egyházban állandóan meg kell lennie a fegyelemnek, vagyis az egyház minden tagjának törekednie kell arra, hogy az egyház belső rendjét, az erre megválasztott vezetők kormányzása mellett fenntartsa, hogy az egyház tagjai között a szeretet és békeség fennálljon. Mikor ez az állapot megvan, akkor arról beszélünk, hogy az egyházban van fegyelem, vagyis az egyház kötelességének ismeri úgy állani a világ előtt, mint Isten gyülekezete.

Ezt a fegyelmet azonban az egyház tagjainak gyarlósága következtében sohasem lehet teljesnek mondani. Minduntalan előfordul, hogy az egyház tagjai megfélemlenek arról, amit tőlük Isten követel, különféle hibákba és bűnökbe esnek s másokat is megronthatnak. Az egyház kötelessége ilyenkor az, hogy a tévedőket az egyházi fegyelmezés munkájával a helyes útra visszavigye, kibékítse az egyházzal és így Istennel, s ezáltal az egyház belső rendjét helyreállítsa. A fegyelmezés eredménye a fegyelem. Ez a megkülönböztetés azért fontos mert a következőkre figyelmeztet: 1. Arra, hogy a fegyelmezés munkája nem önmagáért van, nem öncél, nem olyan mint a nevelés, amelyre mindig szükség van, hanem csak eszköz, amely akkor sikeres, ha önmagát feleslegessé teszi a fegyelem helyreállításával. Ez kizárja az egyházból azt a gondolatot, hogy a fegyelmezést valami különös életműködésnek fogja fel.

2. Fontos ez a gondolat azért, hogy az egyházból kizárja minden rendőrködésnek, nyomozásnak, elnyomásnak a kísértését, mintha a fegyelmezés önmagáért volna s az egyháznak az volna a feladata, hogy minden kis hibát azonnal kikutasson és nyilvánosságra hozzon. A fegyelmezés nem egyenruhába hújtatás, nem katonai szabályzat, hanem Isten lelkének érvényesülése az egyház életében és tevékenységében.

Éppen ezért, mert a fegyelmezés a pásztori munka körébe tartozik, szükséges beszélnünk a fegyelmezést megelőző és kísérő tevékenységekről. Az egyházi fegyelmezést ugyanis megelőzi egész sereg olyan feltétel vagy tevékenység, amelyet azzal együtt, sőt néha annak feltétele gyanánt kell végeznünk.

1. Az első ilyen alkalom erre a *család*, ahol a fegyelemnek fennállnia és a fegyelmezés munkájának folynia kell. Csak utalok itt rá, hogy a családokban a fegyelmeztelenség, a gyermek laza és felületes gondozásra való szoktatása, a szülők példája a család életét ma olyan felületessé és gondatlanná tevő szellem, mennyire érthetővé teszi az egyházi fegyelem hiányát. Viszont az egyház fegyelmező munkájának a családban kell elkezdődnie. A családok nevelését kell evangéliumi szellemben végezni, s minden eszközt és alkalmat felhasználni arra, hogy a szülőket, akik saját maguk is már egy fegyelmet nem ismerő kor szellemében nőttek fel, meggyőzzük arról, mi Isten akarata a gyermekek nevelése felől. A szülők iránti tisztelet és szeretet, Isten akaratának a mindennapi élet kérdéseiben való felmutatása, kötelező érvényének hangsúlyozása, ezek azok, amelyekre az egyháznak törekednie kell, ha azt akarja, hogy a jövő nemzedéke a fegyelem gondolata alatt nevelkedjék.

2. A másik kör, ahol az egyház fegyelmező munkájának folynia kell, az *iskolai nevelés*. Az unitárius felekezeti iskoláinkban sokkal öntudatosabban kell a hangsúlyt erre a kérdésre tennünk. Az iskolai nevelés számtalan módot nyújt arra, hogy az igazi fegyelemnek a valóságát megéreztessek a gyermek-

kel, hogy a fegyelmezési eljárásban már az iskolai nevelés során előkészítsük azt a munkát, amelyet a felnőttekkel az egyház végez.

3. Igen jelentős szerepe van a fegyelmezést megelőző tevékenységeknek a *konfirmációi előkészítésben*. Természetesen csak akkor, ha ez igazán nevelés akar lenni és nemcsak a Káté betanítása. Maga az előkészítés anyaga ad erre számtalan utalást és lehetőséget. Mindazonáltal helytelen lenne az egész előkészítést tisztán az egyházi fegyelem gondolata köré csoportosítani, de mivel a fegyelem hit- és életfelfogásunk legmélyebb kérdéseivel is kapcsolatban van, mindenütt nyílik alkalom erre. Az egyház, mint a közösség életmegnyilvánulásainak ismertetése, módot ad arra, hogy az egyház egységére, annak tagjaival való viszonyára, az egyházi tisztségekre s azok jelentőségére utaljunk s így előkészítsük egy mélyebb és igazi megértését az egyházi fegyelem gondolatának. A konfirmációi előkészítés anyagán kívül magában az előkészítésben mint nevelésben is sok lehetőség nyílik a fegyelemre való nevelésben. Maga az a tény, hogy a konfirmándusok nem valami laza tömeget, véletlenül összekerült társaságot, hanem egy kis gyülekezetet alkotnak, már módot ad rá, hogy a fegyelem gondolatát itt érvényesítsük. Így az állandó gondoskodásban, amelyet felettük gyakorolunk, kérdéseik megbeszélésében, az istentiszteleten való közös részvételben, az együttimádkozásban stb.

4. Hasonló alkalom nyílik a fegyelem fenntartására az *egyházi egyesületekben (egyletekben)*. Ezekben ébren kell tartani azt a gondolatot, hogy a tagok között egy bizonyos rendnek kell lennie. Itt még kevésbé van helyén a rendőri és törvénykezési szellem, a vezető hatalmaskodása; arra kell törekedni, hogy a tagok maguk lássák meg a fegyelem fontosságát, s hogy az erre szolgáló eszközökkel csakugyan a szeretet és testvériség szellemében éljenek.

Mindezek olyan megelőző tevékenységek, amelyekkel a gyülekezetben a fegyelmezés munkáját elő kell készíteni, de nemcsak időlegesen, hanem állandóan. Abban az egyházközségben, amelyben ilyen munka folyik a családokban, iskolákban, egyesületekben, nem kell attól félni, hogy a fegyelem valami idegen, kívülről kényszerített dolognak látszik. Hogy most gondot okoz a fegyelem kérdése, annak oka az, hogy ez a munka régen megszűnt az egyház szerveiben.

A fentiek mellett ki kell emelni azokat a kapcsolatokat is, amelyek a fegyelmezés munkáját a *gyülekezeti munka többi ágával* összekötik. Fontos ez a kapcsolat azért is, hogy meglássuk, a fegyelmezésnek élő összekötetésben kell lennie az egész lelkesi munkával.

a. Elsősorban a *prédikálás, az istentiszteleti tevékenység* az, amelynek e kapcsolatáról beszélnünk kell. Nemcsak a lelkésznek kell nagyon komolyan venni a prédikálást, ami egészen természetes, s amiből következik, hogy a gyülekezetnek meg kell látnia, hogy az evangélium elsősorban a lelkész fegyelmezi, életét, magatartását, beszédeit, s nem engedi meg, hogy Isten akaratára iránt hanyag és engedetlen, a prédikálásban hanyag és felületes legyen, hanem a gyülekezet életében is komolyan kell ezt venni, az istentiszteletek pontos és lelkiismeretes megtartásával.

b. Szükséges továbbá a fegyelem gondolatát a *valláserkölcsei nevelésben* is kidomborítani. Részben már úgy, ahogyan azt az iskolai fegyelem kérdése-

nél említettük, részben egyéb módon is. A gyermekeknek és az ifjúságnak az egyház szervezetével, hitével, életével való megismertetése, az egyházi élet kérdéseibe való bevezetése, sőt arra vonatkozó véleménynyilvánítása, még ha az a kritika jegyében folyik is le, azok az eszközök, amelyek elsősorban érdeklődést, aztán tiszteletet és ragaszkodást ébresztenek a lelkekben, mert csak az iránt lehet valaki tiszteletteljesen fegyelmezett, amit ismer és szeret. Az egyház vezetőségének nem szabad félnie attól, hogy mindent megtegyen arra, hogy a gyülekezet tagjait a feladatok és terhek közös vállalására ránevelje s különösen az ifjúságnál van erre nagy szükség.

c. *A pásztoráció munkája* is igen sok feladatot nyújt a fegyelem gondolatának felébresztésére. Az egyes lélek erősítése és edzése az Isten akaratával való közösségre, a tévelygők, szektásodásra hajlók figyelmeztetése, az egyház hivatása melletti megállás stb., ezek mind módot nyújtanak arra, hogy a gyülekezet megérezze Isten lelkének hatását, s hogy a lelkész nem a saját bölcsességét hirdeti amikor ezekről beszél, hanem az őt is kényszerítő Isteni akaratot.

d. Végül magában az *egyház kormányzásában és igazgatásában* is szükséges meglátni ezt a kapcsolatot a fegyelem kérdésével. Magának az egyház vezetésének olyannak kell lennie, amely a fegyelmet mutatja és példázza. Elsősorban a lelkésznek kerülnie kell minden olyan eljárást és magatartást, amely fegyelmezetlenséget mutat, s amelyről a gyülekezet tagjai azt láthatnák, hogy csak ajánlja, de nem gyakorolja a fegyelmet. Ugyanez áll az egyházközség előljáróira nézve is. A magaviseleten túl azonban az egyház egész vezetésében érvényesülnie kell a fegyelem gondolatának abban, hogy a vezetők minden szinten, alázatosan Isten előtti felelősséggel, Isten akaratát mindenkor irányadónak tekintve járnak el az egyház minden ügyében.

TÖRÖK ÁRON

ELVÁRÁSAINK A TEOLÓGIAI HALLGATÓ MAGATARTÁSÁT ÉS LEGÁCIÓS SZOLGÁLATÁT ILLETŐEN

Előadásomat egy személyes vallomással kezdem, melyet az alábbiakban fogalmazok meg: e számomra megtisztelő szerep vállalásának pillanatában nem számoltam eléggé komolyan azzal, hogy ennek a tulajdonképpeni gyakorlati kérdésnek előadás formájában való feldolgozása, de különösen annak azok elé terjesztése, akik elsősorban érdekeltek és érintettek benne, akiket közvetlenül érint - kényelmetlen lehet számomra. A kényelmetlen szerep pedig általában senkiben sem támaszt lelkesedést iránta, de különösen senkiben nem képes olyan mértékben felfokozni azt, hogy betöltése - egyértelműen - pozitív megoldáshoz vezessen.

Időközben, amíg csak érlelődtek bennem a tárgyhoz kapcsolódó vagy kapcsolható gondolatok, ráadásul az is belém döbrent, hogy a felkérést nem ötletszerűen, de minden bizonnyal tudatos megfontolás következtében kap-